ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

Година XXIII – Број 512
Субота, 21. октобар 1961.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

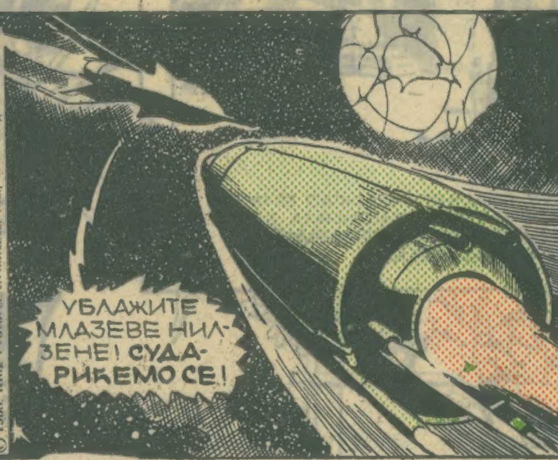

КРОЗ ВЕКОВЕ

ЧВРСТИНА ПИРАМИДА

Почетком 13. века калиф Осман бен Јусуф хтео је да разори све пирамиде у Египту. Почео је од најмање. Осам месеци многобројни зидари су пијуцима и полугама избацивали камење из саставака и рушили пирамиду. За разарање ове пирамиде било је издато толико новца да је даље разбијање морало бити обустављено.

ИЗГУБЉЕН БЕЗ КОЊА

У средњем веку ратник без коња био је као изгубљен. Морао је да носи огроман терет: оклоп (45 килограма), челенку (12), копље (20), мач (20), бојну секиру (15), буздован с веригама (25) и штит (32), што укупно износи 169 килограма. Средњовековни ратник, овако оптерећен могао је да превали пешице свега неколико корака.

ЗАКОН ПРОТИВ ОРГИЈА

Римски сенат издао је 186. године пре наше ере закон који је требало да ограничи оргије. Са овлашћењем сената стражари су смели да упадају у куће где су приређиване гозбе и да контролишу да јела не садрже забрањене зачине (бибер, шафран и слично) и да мере количину утрошеног вина.

ПРВИ ПАДОБРАНИ

Многи историчари сматрају да су први падобрани начињени у Индији, али не за потребе авијације. Један стари султан из Бадоре, у Индији, кажњавао је тешке кривце на тај начин што им је наређивао да скачу с једне високе стене у провалију. Сваком осуђенику давао је у руке један кишобран да би ублажио пад. Онај који би стигао жив на дно амбиса био је помилован.

ПТИЧЈИ ЛЕКАР ИЗ ЧИКАГА

На глави птичјег доктора чекају пернати пацијенти да дођу на ред

*

Давид С. Браун годинама је зарађивао за живот на тај начин што је вештом руком стручњака оправљао аутомобиле у својој радионици. Када би увече завршио посао, скидао је свој зајтином умазани радни комбинезон, навлачио бели мантил и претварао се у доктора за птице. У суседству брзо се пронео глас да он својим жуљевитим рукама не барата вешто само са француским кључем, него да уме нежно и пажљиво да лечи птице када опусте крила. Испочетка се „доктор“ Браун заузимао за болесне птичице из чисте самилости. Међутим, сада је напустио своју механичарску радионицу и води једну од највећих птичјих клиника на свету. Она је снабдевена најмодернијим операционим салама, рафинованим инструментима и властитим болесничким колима. С њиме сарађују академски образовани стручњаци за птице и многобројни асистенти.

И поред финансијског успеха љубав Давида Брауна према беспомоћном бићу остала је нетакнута. На његовој клиници лечи се и брижљиво негује све што је болесно и немоћно без обзира колико је велики пацијент и колико је танак новчаник његовог газде.

Дечја колица — кофер

У Холандији је од пластичне масе начињен „кофер“ веома практичан за младе мајке. Уз само један притисак из кофера се појављују дечја колица. Кад она нису потребна опет једним притиском — колица се претварају у кофер.

И ТО СУ ПРОНАЛАСЦИ

Ево неколико проналазака патентираних током прошле године у Америци. Судите сами о њиховој оригиналности и корисности.

Неки Ерл Скара из савезне америчке државе Охајо одлучио је да помогне домаћицама и ослободи их једног од најнепријатнијих међу кућним пословима — прања судова.

Скара је патентирао свој проналазак који је назвао „трпеза која се сама спрема“. Горња даска његовог стола замењена је бескрајном траком од пластичне масе, сличном конвејеру, у којој се налазе удубљења што подсећају на тањире.

Та трака коју ставља у покрет мали електрични мотор, везана је с кухињом. Спремљена јела, течна и чврста, стављају се право у удубљења; један притисак на дугме и текућа трака доноси их у трпезарију. После обеда довољно је притиснути друго дугме и трака, заједно са остацима хране, враћа се у кухињу где најпре доспева под врео туш, а затим под струју врелог ваздуха после чега је спремна за нову употребу.

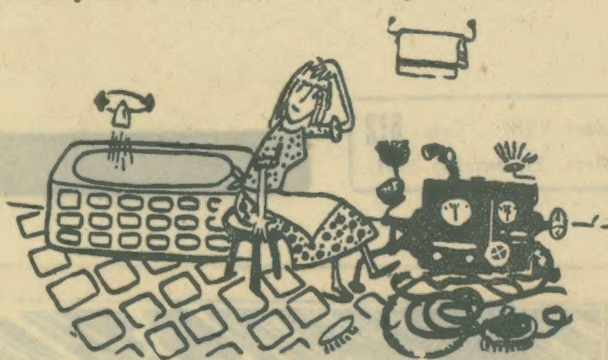
Међутим, чаше, чиније и прибор за јело нису уграђени у траку. Домаћица мора сама да их донесе на сто, врати у кухињу и тамо опере обичним средствима.

Један од најзанимљивијих патената из области хигијене припада Џеку Ливину из Балтимора. Он је конструисао „музичку“ дечју зубну четкицу. Сем своје обичне намене, његова четкица треба да одигра и педагошку улогу: да научи дете правилном прању зуба.

У дршци четкице налази се нарочити механизам. Кад се њоме превлачи преко зуба, доњи делови длачица стављају механизам у дејство и четка почиње да „свира“, заправо да одаје неке пријатне звуке.

Али, у чему се састоји њена „педагошка“ улога? Наиме, четка свира само у том случају ако се њоме зуби чисте у вертикалном правцу; ако се повлачи „попреко“ она не одаје никакав звук.

Купање у кади веома је пријатно али тешко ће се наћи особа која после купања не гунђа што за собом треба каду и да опере. Зар се не би могла позвати у помоћ техника?

Американац Роберт Најт конструисао је „аутомат за прање каде“.

Његов апарат тежак је 35 килограма али може да буде и лакши ако се челични детаљи замене алуминијумским. А ево тих детаља: три покретне полуге, прикључак за водоводну мрежу, два вентилна точка, неколико савитљивих црева, један електромотор и десетак четки ...

Аутомат стоји изнад каде у нарочитом удубљењу. Да би се употребио, треба га извући из нише помоћу специјалне полуге и спустити у каду, спојити с водом и укључити мотор. У истом тренутку из апарата искаче четка, а из нарочитог резервоара потече специјални раствор за прање. За четврт часа када је опрана. После тога апарат треба искључити ,повадити неке делове, опрати их, осушити, поново апарат склопити, вратити га у нишу — и све је у реду. Ако још додамо да апарат стаје колико два фрижидера или десетак усисивача за прашину, логично се намеће закључак да је неупоредиво лакше и јевтиније прати каду као и досад.

Ви, које мучи несаница, радујте се! За вас су настала боља времена. Конструкторка Дорис Шорт изумела је „уређај за успављивање“. Њен изум налази се између опруга и ставља се у погон помоћу електроскопа. Опруге се угибају и исправљају и лако таласање неизоставно доноси спавачу дубок

сан. Међутим, овај проналазак не препоручује се особама које су подложне морској болести.

Ripley Веровали или не!

ЈЕДАН ПАПАГАЈ ЧИЈИ ЈЕ ПОСЛЕДЊИ ГОСПОДАР БИО КАПЕТАН ЏОН ПИС СА БРОДА „ЏЕНЕРАЛ СЛОКЕМ“ ЖИВЕО ЈЕ 60 ГОДИНА У КАБИНАМА ЗА КРМАНОШЕ НА РАЗНИМ БРОДОВИМА

БЕЛА КУЛА

У ЛОНДОНУ КОЈУ ЈЕ 1077. ГОДИНЕ ПОДИГАО ВИЉЕМ ОСВАЈАЧ ПОЧИВА НА ТЕМЕЉИМА ЗА КОЈЕ ЈЕ МАЛТЕР БИО СПРАВЉЕН СА КРВЉУ ВОЛОВА

ВИНОВА ЛОЗА

У ОБЛИКУ ЗНАКА ПИТАЊА РАСТЕ НА ИМАЊУ ХЕНРИЈА СПИКЕРМАНА ИЗ СОХОРЕ (КАЛИФОРНИЈА)

СКОК КОЈИ ЈЕ СПАСАО ЈЕДНОГ ЈАХАЧА А УСМРТИО ТРОЈИЦУ

КОРНЕЛИЈУС ЛАБДЕН

ХОЛАНДСКИ НАСЕЉЕНИК КОГА СУ ГОНИЛА ТРИ ИНДИЈАНЦА СКОЧИО ЈЕ ЗАЈЕДНО С КОЊЕМ У ПРОВАЛИЈУ ДУБОКУ 13 МЕТАРА

ЛАБДЕН ЈЕ НА ДВА МЕСТА СЛОМИО НОГУ ДОК СУ ЊЕГОВИ ГОНИОЦИ, КОЈИ СУ СКОЧИЛИ ЗА ЊИМ, ПОГИНУЛИ! (1696, ГРИНВИЧ У АМЕРИЦИ)

ШЕШИР ОД ЧИСТОГ ЗЛАТА

НАЂЕН У ЗЕМЉИ 1692 ГОДИНЕ У ОКРУГУ ТИПЕРЕРИ УПОТРЕБЉАВАЛИ СУ СТАРИ ИРСКИ КРАЉЕВИ КАО КРУНУ

КАПЕ СА УКРАСИМА ЗА СПОМЕНИКЕ

НА ГРОБОВИМА ЖЕНА ИЗ ПЛЕМЕНА МБЕАНДЕМ (КАМЕРУН) НАЛАЗЕ СЕ, КАО НАДГРОБНИ СПОМЕНИЦИ, ВЕШТО ИЗДЕЉАНЕ ДРВЕНЕ ФИГУРЕ — МУЖЕВИ ПРЕМИНУЛИХ ЖЕНА ДУЖНИ СУ ДА РЕДОВНО УКРАШАВАЈУ ФИГУРЕ НОВИМ КАПАМА!

ЕЛЕКТРОНСКИ ПЕНДРЕК

Једна енглеска фирма почела је да производи електронске пендреке који ће се наћи при руци ноћним стражарима.

Такав пендрек, довољно тежак да може да ошамути преступника, има у себи у-

грађен микроскопски транзистор који почиње да ради после „потреса“. Сигнал транзистора преноси се на релеј везан за телефон. У телефонској централи аутоматски се обрну три деветке (999) — број лондонске полиције — тако да полицајци могу одмах да крену на место преступа.

Брига о прождрљивцима

Научни сарадници енглеског радио-техничког института показали су дирљиву бригу и старање о љубитељима чашице и прождрљивцима. Одсада они могу да буду спокојни. Потребно је да

само прогутају сићушну капсулу у којој је скривен минијатуран радио-одашиљач. Захваљујући нарочитом систему, он у желуцу сигнализира кад треба престати с јелом и уношењем алкохола у организам да не би дошло до презасићености.

МОЉЦИ ЗА ПОТОМСТВО

У Сједињеним Америчким Државама постоји „Друштво радио-љубитеља“ које је себи ставило у задатак да популарише најновија радиотехничка достигнућа. Недавно је ово друштво снимило на магнетофонску траку зву-

ке које производи мољац кад грицка вуну. Због чега? „За потомство!“ — одговарају представници друштва. — Хемија разним синтетичким тканинама потискује вуну. С друге стране, хемијска средства за уништење инсеката довешће у скорој будућности до потпуног истребљења мољаца. Мољци су у сваком случају осуђени на изумирање. Потомци ће нам бити захвални што смо за њих сачували глас мољаца!“

ПИКАСИСТ

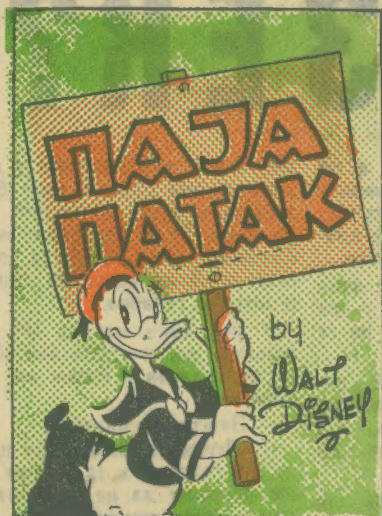
Пикасо показује једном посетиоцу своју последњу слику коју још није сасвим завршио.

— Величанствено — повика њен будући купац. — Само, ако ми дозволите, господине, дао бих вам моје скромно мишљење: ту, у десном углу, уклонио бих облаке...

И, да би показао на шта мисли он руком додирну место које је он назвао облацима.

— Пазите — повика Пикасо — слика још није сува.

— Ох, ништа се не бојте. Зар не видите да имам рукавице.

ЗВУЧНИ ФУДБАЛ

У Шведској је недавно израђена фудбалска лопта која при лету одаје непрекидан звук. Према замисли проналазача „звучна“ лопта омогу-

ћиће и слепима да играју фудбал.

Како пишу листови, проналазак је примљен с великим одушевљењем. Швеђани намеравају да ускоро приреде пробно фудбалско такмичење тимова састављених искључиво од слепих играча.

СТАРИ СНОБОВИ

Као што данас многи желе да набаве фрижидер или телевизор тако је некада у Србији била мода да се има Вертхајмова каса, какве је, под тим именом, производила једна бечка фирма.

Ј. Миросављевић који је осамдесетих година прошлог столећа био књиговођа Шабачке штедионице овако прича о том времену:

„Путујући по Србији видео сам да сваки механџија, бакалин, трговчић, занатлија, па и гдекоји пиљар, како у варошима тако и у најмањим селима — има Вертхајмову касу. Питао сам се — шта тај свет држи у њима. Чему вертхајмовача кад се једва хлебом храни и има више дугова него косе на глави? Верујем да у нашој земљи има сразмерно десет пута више таквих каса, него ма у којој страној земљи.

Кад сам једног трговчића запитао чему ће му каса кад потписује менице, одговорио ми је: „Затварам у њу никлиће (ситан новац у никлу) а морам да је имам да ми комшије не рекну да сам убоги слепац!“ Смео бих гарантовати да је две трећине тих каса само зато и набављено, јер има много трговаца који дневно не праве ни 100 гроша пазара у својим механама и дућанима“.

ПРОВИДНИ ПОКЛОПЦИ

Контролисање кувања је једна од највећих свакодневних домаћичких брига. Нико вероватно није израчунао колико пута се годишње дигне поклопац са шерпи и лонаца. Осим тога пара и кухињски мириси који се шире кроз стан, доприносе да се те непријатности још повећавају. Да би се ове тешкоће умањиле пронађена је једна нова пластична материја од које ће се производити провидни поклопци који изолују топлоту а несаломљиви су.

ПОСЛЕ ДУГОГ ВРЕМЕНА

Власник једног магазина у Санфорду у САД, Џон Гудрих, може да буде горд због поштења својих суграђана. Он је недавно примио кратко анонимно писмо са новчаницом од 18 долара:

„Ја сам извршио провалу у вашем магазину кад сам био дете. Однео сам неколико цигарета и мотоциклистичке наочаре. Надам се да ће вас ова новчаница обештетити.“

ШТА ЈЕ ГЕЛЗЕК?

ФАНТАСТИЧНА ПРИЧА

Кад се нађох с Тедом Петерсом на аеродрому на планети Антар V, приметих да се од нашег последњег сусрета није нимало изменио.

— Мило ми је што си стигао, Ал, — рече и махну руком према царинарници. Не брини, ја ћу се постарати да све буде брзо готово.

— Изгледа да ти посао добро иде, Тед?

— Не може боље бити. За последњих шест месеци тридесет девет васионских бродова опремио сам радаром типа „Петерс". Радар је израђен на потпуно новим принципима и неупоредиво је савршенији од свих досадашњих.

— Твој изум?

— Не. Планове је израдила моја познаница Луан, а ја сам организовао производњу. Ускоро ћемо се венчати. Врло је необична. Уосталом, видећеш је за који минут.

— Кад си се срео с њом?

— Пре годину дана — у Хастеку, једном од мањих планета у Осовини галаксије.

Неко време смо обојица ћутали док је авион великом брзином летео изнад морске обале.

Спустили смо се на мали приватни аеродром крај раскошно уређене виле на огромној стени која се вертикално спуштала према мору. Зидови су били од стакла и црвеног мермера, а велика башта пуна цвећа и алеја с дрвећем. Испод стене се видела дивна плажа до које се силазило лифтом.

— Како ти се свиђа овде? — упита ме Тед кад седосмо за сто на тераси.

— Вила и околина су више него лепи.

— Све је саграђено углавном по Луанином укусу. За који минут ће бити овде.

— Ја сам већ ту — зачу се глас иза наших леђа.

Никад нећу заборавити тај глас: милозвучан и истовремено топао и хладан. Кад је погледах, неколико тренутака не проговорих ни речи: била је витка и висока — знатно виша од Теда и мене. Коса јој је у крупним коврџама падала на рамена преливајући се зеленкастим сјајем. Необично нежна и бела кожа, и коси положај очију и обрва испод високог чела, давали су њеном лицу необичан изглед. То је била лепотица какву ни машта најславнијих сликара не би могла замислити.

— Желите ли што да попијете? — упита нас.

Тед јој нешто рече и она се намах изгуби а ја тек тад схватих да сам стајао широко отворених уста и очију.

— Мислим да је са једне планете из царства Ворана — додаде Тед као узгред.

— Колико знам она је одавде удаљена преко хиљаду парсека.

— Тако отприлике. Још никад нисам био тамо, али знам да им је цивилизација веома стара. Имали су васионске бродове пре но што је код нас на Земљи пронађена ватра.

— Знам да Ворани нису људска бића у нашем смислу речи.

— Све зависи од тога шта се сматра људским бићем. И Ворани сигурно мисле тако о нама. Најзад, шта је уопште човек? Разлика између нас и њих је само у томе што се ми рађамо у мајчиној утроби, а они се „производе" у некој врсти инкубатора са идеално створеним условима за развитак ембриона. Уосталом веза између наше две сфере је тако оскудна да о њима једва нешто знамо.

— Како би било да касније пођемо до „Сиријуса"? — упита Луана послужујући нас.

— Зар се нисмо договорили да ручамо овде?

— Ипак бих пошла тамо.

После кратког времена летели смо изнад обале према југу. „Сиријус" је био један од чувених хотела у коме се окупљала елита овог планетарног система. Налазио се на полуострву покрај самог мора. Седосмо за један сто одакле се могла видети непрегледна пучина. Неколико парова је играло уз звуке музике за коју нисам могао установити одакле долази.

— Сутра ћемо поћи до фабрике. Видећеш, производња је у пуном замаху — рече Тед.

Луан га погледа својим косим очима и рече:

— Било би боље кад бисмо производили гелзеке.

— Шта је то гелзек? — упитах, али не добих одговор. Изгледало је као да ме нису чули.

— Зашто опет почињеш о томе? — рече Тед гласом у коме се осећала раздражљивост.

Девојчино лице се прели руменилом а очи јој срдито севнуше:

— Опростите — рече ми — али Тед је каткад немогућ.

— Слушај, Ал, — окрете се он мени — ево, па ти сам суди. Почели смо с производњом радара. Наруџбина има толико да не стижемо ни пола да задовољимо, а она би хтела да од свега дигнемо руке и почнемо са израдом гелзека.

— Али шта је то, објасните ми!

— Не знам ни ја. Питај њу, она ће ти рећи.

— Бојим се да вам то не бих могла објаснити само речима. Тек кад бих направила један примерак можда бисте разумели — и погледа Теда.

— Зар ти успех с радаром није довољно јемство за моју нову замисао?

— Гелзеке не могу да прихватим јер ниси у стању да ми објасниш шта је то. Све што си ми рекла, то је да се помоћу њих из основа може променити досадашњи начин живота.

— То је истина. Увериђеш се.

— А ко ти каже да људи желе да мењају свој досадашњи начин живота? Производићемо радаре и — доста.

— Да ли је то твоја последња реч? — упита га Луан.

— Јесте — одговори Тед не гледајући је.

Без иједне речи она се диже и удаљи. Погледах упитно Теда, а он љутито слеже раменима.

— Вратиће се већ — рече, а онда несигурно додаде — надам се...

Сутрадан затекох Теда у његовој канцеларији за столом. Био је нерасположен. Чим ме угледа рече:

— Не могу да је нађем. Фабрика ће морати да обустави рад.

— Зашто? Па већ сте произвели толико радара...

— Да, али има један веома важан део без кога радар не може да функционише, а он се због своје компликованости производи само под њеним надзором. Ако се не врати, ја ћу потпуно пропасти...

Следећих дана су ми стално одговарали да Тед није у граду. Нико није знао кад ће се вратити.

После неколико дана добих позив да се јавим на међупланетарни визифон. Са његовог екрана насмеши ми се Луанино лице.

— Хтела сам с вама да разговарам о једној ствари.

— Где сте сада? Када ћете се вратити?

— Не мислим уопште да се враћам. Али ви сте ми потребни.

— Зашто?

— Због гелзека. Пронашла сам једну фабрику која ће нам послужити у ту сврху и већ сам прикупила потребан материјал. Хтела бих да ми помогнете у управљању фабриком.

— Добро, Луан — одлучих. — Где вас могу наћи?

— Град Паво на планети Ајакс III...

Пут до Ајакса III био је дуг и напоран. На аеродрому ме је сачекала Луан. У предграђу се дизала модерна фабрика којом је требало да управљам. Она ме одведе право у зграду где су се налазиле канцеларије и показа ми неколико веома компликованих пројеката. И после њених исцрпних објашњења нисам успео ништа да схватим.

— То је, као што видите, пројект једног гелзека. Помоћу њега могли бисте из основа променити вашу цивилизацију.

— Па ипак ја још не разумем...

— Засад то није ни важно. О техничкој страни производње бринућу се ја сама, а све друго би био ваш посао.

— Добро. Пристајем.

За недељу дана сам образовао екипу од дванаест људи са којом сам отпочео производњу. Нико од њих није видео Луан нити је знао да је стварни директор фабрике она, изузев младог инжењера Џоа Паркса који се родио, одрастао и школовао на Земљи. Због његове стручне спреме одредио сам га за свог првог помоћника.

Луан је становала у раскошној вили у непосредној близини фабрике. Један ходник је повезивао њен стан са лабораторијама у којима је проводила највећи део времена.

Убрзо се на фабричком складишту појавише хиљаде кутија које нам је испоручила фабрика из суседног града заједно са мноштвом калемова изоловане жице различитих профила. Многи делови израђивани су на лицу места а у лабораторије у којима је она радила, није био дозвољен приступ никоме, па ни мени. Ту је израђиван најбитнији део пројекта, оно што је Луан називала срцем и мозгом гелзека.

У неколико махова Џо ме замоли да му објасним шта су то гелзеци и каква им је сврха.

— Зашто ме питате?

— Људи се интересују шта су то гелзеци а ја морам да им признам да не знам иако сам главни инжењер.

Поведох га у Луанину канцеларију.

— Наравно — рече она са смешком кад чу шта хоћемо. — То је сасвим природно. Ви, Ал, можете да се вратите у канцеларију, а ја ћу покушати да Џоу објасним.

После пола сата он се врати. Изгледао је нешто збуњен али задовољан.

— Да ли вам је објаснила?

— Чини ми се да јесте. Али...

Око четири сата поподне она уђе у моју канцеларију. Очи су јој блистале. Ставивши на сто један инструмент начињен од мноштва минијатурних калемова жице, стаклених цевчица и сићушних механизама с разнобојним сијалицама, узвикну:

— Коначно сам га завршила.

— Шта је то? — упитах.

— Оно што сам назвала срцем и мозгом гелзека — рече поносно. То је прва ствар коју сам стварно привела крају. Увек сам само започињала. Будите стрпљиви само неколико минута док донесем компензатор, а онда ћете видети како функционише гелзек...

Остадох да зурим у необичан инструмент пред собом. На вратима се појави Џо, веома узбуђен:

— У близини фабрике се спустио неки необичан брод.

— Можда неки нов модел?

— Не. Ово је нешто сасвим друкчије...

Машина коју угледах била је заиста друкчија од свих авиона и васионских бродова које сам дотле видео. Дуга око 20 метара имала је облик рибе с нечим са стране као пераја. Најчудније од свега била је нека беличасто треперава светлост око ње као неки ореол.

Поред необичног брода стајао је један човек, несразмерно висок. Колико сам могао оценити из даљине, — виши од три метра. Одевен у припијен плави трико из даљине је изгледао као начињен од неког финог метала. Кад дотаче руком апарат на леђима, необични дугајлија се без шума подиже у ваздух и лагано полете према нама. После неколико тренутака спусти се пред самим нашим вратима. Моје очи се нису превариле — био је висок преко три метра. Он ме погледа својим крупним очима које ми се однекуд учинише познате и упита:

— Ви сте Ал Сандри?

— Да, ја сам — промуцах.

— Уђимо унутра — рече показавши прстом према мојој канцеларији

Џо се изгуби неким послом а ја седох за свој сто па понудих и њега.

Странац једном руком подиже електричну писаћу машину са стола и стави је на орман па седе на сто.

— Где је Луан? — упита гледајући ме право у очи као да чита моје мисли. Такав поглед сам више пута видео баш у ње и тек тада схватих зашто ми се његово лице учинило познато.

— Не знам, — рекох.

— Шта се производи у овој фабрици? — упита ме.

Док сам покушавао да нађем неки одговор он ме је непомично посматрао. Онда се изненада наже и узе инструмент који је Луан била оставила на столу. Погледавши га летимично, стрпа га у неку врсту ташне која му је висила о појасу, затим претражи орман у коме су стајали Луанини цртежи. Неке од њих издвоји и сложи у ташну па рече:

— Ја сам Кордру из Ворана. Жао ми је ако вам је Луан начинила какве неприлике. Наша деца су каткад сувише несташна...

— Деца? — упитах зачуђен. — Зар је Луан дете?

— Наравно. Једног дана ће и она бити овако висока као ја. А тада, надам се, и зрелија и озбиљнија.

У том тренутку у собу уђе Луан и неодлучно застаде. Кордру јој не рече ништа, али се диже и ухвати је за руку.

— Опростите, отац је дошао да ме води кући. Морам да пођем...

Идући послушно за џином, још једном се окрете.

— Било је веома забавно, зар не? — добаци.

— Забавно? За њу је то била само забава. А шта да радим са фабриком и деловима за производњу гелзека? И шта су то гелзеци? Мислио сам, пренеражен, гласно.

ТОРО

Џорџ Смит, Енглез из околине Лондона, никад није носио црвену кошуљу тако да се није бојао бикова и мирно је ишао пољима. Међутим, једног дана неки разјарени бик полетео је право на њега. Фармер је దограбио камен и бацио га на бика у

намери да га само заплаши. Његово запрепашћење није имало граница кад је видео како се на неколико метара пред њим бик руши на земљу... Камен је ударио бика у нервни центар испод чеоне кости што је изазвало тренутну смрт.

»О свом руву и круву«

За време борбе против дахија Карађорђеви војници ратовали су „о свом руву и круву" За данашње појмове, наравно, то је тешко разумљиво. Али то је, ипак, била стварност и ево како су се устаници у то време снабдевали храном, одећом и обућом:

И иначе је био обичај у то време да устаници, приликом поласка у борбу, понесу са собом и храну. Отприлике онолику количину која би им била довољна за једну седмицу. А њихове породице су биле дужне да се даље брину и шаљу им пакете. Посао се обављао сасвим организовано: на свaких седам војника из вароши или села, одређивани су по двојица комораџија. Један од њих је одлазио заједно с војском или неколико дана касније, док је други остајао да по кућама — од породица војника — на време прикупи храну и остале потребе за живот. Чим би то обавио кретао је на фронт да замени „колегу", који је долазио по нову партију пошиљки.

Тако су се двојица „интенданата" стално смењивали: један је одлазио други долазио. Онај који би се нашао на фронту за време борби, вршио је и улогу „санитетског органа" своје јединице. Прикупљао је, смештао и превијао рањенике, а на повратку одвозио их кућама ради даљег лечења.

МЕТАМОРФОЗЕ ЈАПАНСКИХ ТРАНЗИСТОРА

Транзистори се све више усавршавају, али Јапанци су први дошли на веома оригиналну замисао: да начине радио-пријемник који истовремено представља и украс за кућу. Са уобичајеном ознаком „Начињен у Јапану" може се сада купити транзистор у облику статуете од двапут печене глине, као слика, асталски календар, глобус, револвер, стона лампа, упаљач, телефон, доглед или кутија са навлаком у коју се ставља налив-перо. Купац оваквог радио-пријемника, наравно, не сме да тражи „длаку у јајету". Радио-апарат са двоструким транзистором не може да буде радиофонска сензација, али ипак служи добро.

Како је дошло до овог изума?

У Јапану постоји квота за извоз транзистора. Да би изиграли ограничење, произвођачи су дошли на идеју да производе разне предмете за које није одређен број а у које ће се ставити по један радио-пријемник. Пошто произведени предмети по изгледу и првобитној намени имају други циљ а не слушање преноса, царинске власти нису могле да их забране.

Јапанци су до сада месечно извозили у друге земље 500.000 правих транзистора. После овог успелог изума извоз ће се вероватно удвостручити.

МИЛИЈАРДЕ ДОЛАРА ЗА НОВЕ ПРОИЗВОДЕ

У Сједињеним Државама ће се у овој години утрошити преко 14 милијарди долара за научно-истраживачки рад и освајање нових производа. Највећи део ових средстава, 31,5 проценат биће употребљен за стварање нових летилица и ракета. Готово четвртина суме утрошиће се за проналажење нове електричне опреме и средстава везе. За усавршавање машинске индустрије даће се готово десет одсто, а за возила и друга превозна средства нешто преко 9 одсто.

ШЕСНАЕСТОГОДИШЊИ КАПЕТАН

Једну шеснаестогодишњу канадску ученицу њени земљаци уздигли су овог лета на пиједестал неке врсте националне јунакиње. Девојчица се зове Беверли Кембел и спасла је живот педесет и шесторици људи. Наиме, кад је за време једне пловидбе на речном пароброду „Милдред" избио пожар, она је преузела кормило и довела брод до обале упркос паници која је захватила путнике и посаду.

„Милдред" је стари пароброд — запловио је први пут пре 60 година — и употребљавао се још само за мале излете по језеру Онтарију.

Са 56 путника враћао се летос пароброд с једног крстарења по северном, канадском делу Онтарија. „Милдред" је већ била упловила у широко ушће реке Мускоке када је изненада у машинском одељењу избио пожар.

Ралс Мекферсон, капетан брода, одмах је позвао шеснаестогодишњу девојку у крманошеву кабину. Беверли је за време школског распуста радила понекад као стјуардеса на броду да би себи зарадила џепарац, и он је добро познавао њену присебност.

— Преузми кормило и окрени брод право према обали — довикнуо јој је капетан и појурио према првом апарату за гашење пожара да би се ухватио у коштац с пламеном који је већ био захватио један део горње палубе.

Беверли је дограбила кормило, окренула брод дуг 21 метар и усмерила га према једном пешчаном спруду крај саме обале.

Међу путницима је настала паника. Трчали су као избезумљени, сударали се ,падали. Беверли је учврстила кормило и почела да дели путницима појасеве за спасавање. Један човек отео јој је из руке девет појасева и с њима скочио у воду.

У међувремену се „Милдред" приближила обали. Очевици су причали касније да су са обале већ јасно могли да виде брод у пламену. Две средњошколке, које су такође биле на обали, нису оклевале већ су једним малим моторним чамцем кренуле према броду. То су биле младе сестре Ненси и Барбара Нопер. Оне су извукле из воде неколико путника који су у паници скочили с брода.

Брод је све више тонуо и последњи путник морао је да га напусти.

Седамнаестогодишњи Стив Гисласон запливао је од обале према бродоломницима вукући за собом дугачак конопац чији је један крај био завезан за једно велико буре на обали. Захваљујући сналажљивом младићу и његовом конопцу биле су спасене све мајке са децом.

Из језерске воде штрчао је још само кљун брода у пламену. Најзад је и он потонуо. Али, сви путници били су спасени мада су многи од њих задобили лакше или теже опекотине.

— Да није било Беверли која је усмеравала брод према обали све док је то било могућно, као и њених вршњакиња са обале, сигурно је да се не бисмо спасли — изјавила је једна од путница, домаћица Алиса Хајмен.

А шеснаестогодишња девојчица-капетан причала је касније:

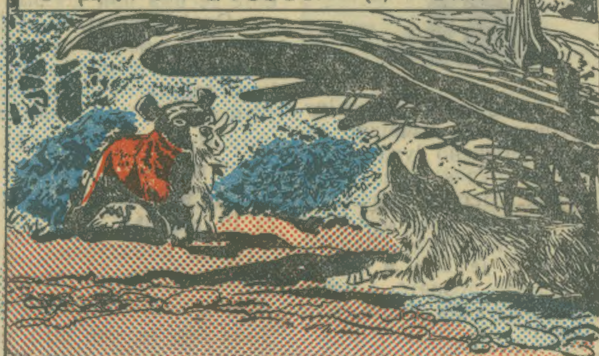
— И ја сама била сам рањена, али нисам дозволила да то ико од путника примети јер би то само повећало панику.

Забрањено бријање

У америчкој савезној држави Масачусетсу још је на снази закон који је донесен у време кад су се појавила прва моторна возила, по коме је „бријање у аутомобилу за време вожње најстроже забрањено".

WALT DISNEY НИКИ-ПАС ДИВЉИНЕ

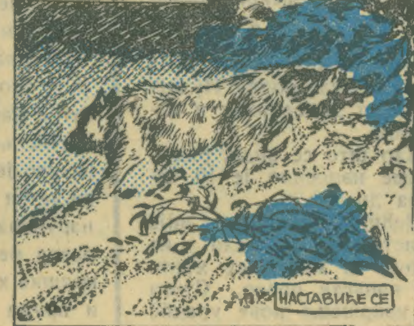

»РЕХАБИЛИТАЦИЈА« ЛЕНШТИНА

Француски публициста и педагог Гиом Аното, недавно је објавио чланак са намером да охрабри родитеље ђака — ленштина. Он им саветује да тренутно слаби успех свог детета у школи сматрају као „нешто што има своју добру страну", а не као велико зло.

— Време је, родитељи лењиваца — каже Аното — да подигнете главу и да престанете да се стидите што ваш син — најгори ђак у разреду — свира у саксафон боље и од самог Чарлија Паркера или игра фудбал боље од најбољег светског фудбалера...

Јер је и генерал Галоа, чувени математичар био одбијен на конкурсу за упис у Политехничку школу као лош математичар; Анри Поенкаре, исто тако један од најпознатијих математичара света, примљен је у ову високу школу тек пошто је био одбијен на годину дана као „лош познавалац и најосновнијих правила математике"; Ајнштајн је после испита добио сведоџбу: „недовољно знање из математике", сликар Бифе избачен је из школе лепих вештина као лењивац и лош ђак; Жан Кокто је проглашен за „узор ђака достојног оплакивања због свог лошег учења". Био је искључен из школе на годину дана али му је то, касније у животу помогло да створи незаборавни тип преиспољне ленштине — ђака Даржелоа.

Жан Ростан, данас светски научник и члан Француске академије, проводио је детињство ријући као кртица земљу на имању својих родитеља у Камбоу, просто да би тако страћио време. Француски адвокат Морис Гарсон бежао је из школе да би се затим прерушио у „мужика" врзмао и беспосличио по крчмама Латинског кварта у Паризу, полажући по неколико пута сваки испит. Франсоаз Саган се провлачила кроз школу као кроз шибу, а чувени писац, глумац и редитељ Саша Гитри био је „прави тип ленштине"! Он је једва успео да заврши шести разред гимназије и ту је и остао.

— Ипак, не будимо оптимисти: све ленштине не могу бити сигурне да ће постати славни мислиоци, драматурзи, научници, уметници и слично — закључује педагог Аното.

Ришеље је био творац првог мајонеза. Таљерана су звали »Прва виљушка Француске«

СЛАДОКУСЦИ И ПРОЖДРЉИВЦИ

Кад је Катарина Медичи стигла у Француску да се уда за краља Анрија II, са собом је повела и све своје куваре који су, у то доба Ренесансе, куварски занат претворили у уметност. Луј XIII био је познат сладокусац и често је сам себи спремао обед, само што он то није радио из задовољства већ да би омео своје непријатеље. У то време, наиме, била је „мода“ тровања непожељних људи отровом који се стављао у јело. Нешто касније, да се владари не би претворили у куваре уведени су дегустатори: на сваком двору по један који би се први послужио јелом намењеним владару. Ако се овај не отрује, краљ би тек онда почео обед са својом породицом.

Кардиналу Ришељеу се приписује први рецепт за справљање мајонеза. Сосове су, опет, измишљале милоснице краљева, свака по своме укусу, а госпођа Помпадур је, кажу, „духовни“ творац неколико првоворазредних сосова.

Позната је прича о Вателу, главном кувару великог Кондеа, који је извршио самоубиство приликом једног краљевог пријема у Шантијиу. Самоубиство је извршио зато што наручено јужно воће за свечан ручак није стигло на време. Његова професионална гордост није могла да поднесе једну такву срамоту. Али Вател је био и писац, што је мало познато, а написао је приручник „Како се реже месо“.

Хроника каже да је први гроф Енглеске, Карлајл, имао обичај да својим званицама приреди двоструко задовољство: прво да разгледају сва јела којима ће их послужити, па тек онда да их позове за сто. Пошто се гости сакупе, он би их одвео у велику дворану која се сва сијала од кујунџијских украса и других декорација. Ту су била изложена јела у раскошним зделама. Док су се гости дивили како је све то украшено, јела би се, наравно, охладила. Пошто Карлајл није ни мислио да званице једу млаку супу и хладна печења, на његов миг врата би се нагло отворила и лакеји би почели да доносе на сто и по реду иста таква, али топла јела.

Луј XV се често хвалио својим проналаском: чим се поједе једно јело под би се отворио и сто би сишао доле а на његово место би се издигао други, са новим ђаконијама. За овога владара, јести — значило је најозбиљнији посао који је он икада вршио.

Године 1803. Гримон д ла Ренијер је први покушао да од гастрономије створи нешто озбиљно. Он је штампао „Алманах за гурмане“ који је дуго година био најтраженија књига у Француској и доживела је више издања. На њеним страницама он је повукао разлику између „уметности једења“ и „прозаичног жвакања“ и на крају препоручио упутства за готовљење разних јела која су нашла примену у многим земљама.

Брија-Саварен је 1825. издао књигу „Филозофија укуса“ у којој је научно покушао да објасни задовољство које се има при добром обеду. Овај адвокат, који је један део живота провео као избеглица због политичких несугласица у Француској, студирао је медицину и хемију. Његова „Филозофија укуса“ и данас се сматра једном од најоригиналнијих књига 19. столећа.

Писац популарних књига „Гроф од Монте Криста“ и „Три мускетара“, Александар Дима био је, као што знамо, велики прождрљивац. Као добар кувар био је ретко предусретљив домаћин. Поред 500 књига из лепе књижевности, Дима је издао и један јеловник. Једном приликом је рекао својим пријатељима:

— Радујем се што видим да се моја популарност у кувању приближава мојој књижевној слави.

Таљерана, француског дипломату и политичара звали су „прва виљушка Француске“ и он се није стидео тог надимка. Био се приближио осамдесетој а још је ујутру припремао са куваром свој доручак. Имао је обичај да каже, да је добро простудиран начин исхране кориснији за здравље од батаљона лекара. Пуних 12 година његов кувар био је чувени Карем који је прво служио код руског цара Александра I а затим код енглеског краља Ђорђа IV.

Било је и других људи о чијој су облапорности испредане приче. Један од њих је и француски барон Брис. Кад је путовао дилижансом, закупљивао је увек по два седишта а ипак је својом гојазношћу сметао путницима на предњем седишту.

На крају, сетимо се енглеског грофа од Сендвича, коме је картање било само једна од његових многих мана. Пошто је данима играо, он је, да не би губио време за обед, наручивао да му се донесу разна меса између две танке кришке хлеба. Тако је настао, и према његовом имену назван сендвич који и ми радо једемо.

ПРВА ШТАМПАРСКА ТАРИФА У БЕОГРАДУ

Ученици у штампарском занату који су радили у првим годинама од оснивање Државне штампарије (1831 — 1836) имали су недељну плату по 10 гроша за рад у словоливници.

Децу која су примљена на учење и пословање у штампарији фактор и остали главни радници нису смели употребити за своје домаће послове, као што је био обичај код приватних занатлија. Тада су ученици у првој и другој години имали месечно по три талира, у трећој години „кад већ доста прилично у извршавању послова помоћи могу“ по 5 талира, а четврте године по шест талира. Један талир имао је вредност две и по аустријске форинте, односно нешто више од 5 златних динара. Значи највећа плата била је око 30 динара или један и по златник.

Фактор штампарије Филип Валтер имао је месечну плату од 52 форинте, кад је у фебруару 1836. постављен на то место. Машиниста је примао 43 форинте месечно. Тада је било у штампарији једанаест „словослагатеља“ од којих су најстарија тројица имали по 16 форината месечно.

После пет година (1841), на предлог Цветка Рајевића, донета је нова уредба за раднике Државне штампарије. На основу тог предлога типографе је требало награђивати по учинку. Инспектору је дато право да сам набавља „сецере, трукере и служитеље“. За словослагаче било је предвиђено да се плаћају по хиљаду писмена у једном табаку. Цена је различита према виду и величини слова.

Овом уредбом било је утврђено и радно време за раднике у штампарији. Зими од сванућа до 12 часова по европском времену и од 1 и по до 7 часова по подне. Лети од 6 до 11 часова пре подне и од 1 до 6 после подне. Нужни послови да се раде и недељом.

Као што се види, радно време износило је 10 часова дневно.

Већина радника није пристајала да ради „на парче“ и многи су хтели да напусте посао. Стога је извршење нове уредбе одложено за годину дана.

Георг Томала и Дирет Борше у филму „Фанфаре љубави“ као музичарке у женској капели.

Сомот и крзно одушевили су Хајнца Римана („Капетан од Капеника“ и „Добри војник Швејк“). На слици у филму „Карлова тетка“.

Петер Селерс као велика војвоткиња у филму „Миш који је урлао“ по Виберлијевом роману: „Мала велика држава“.

Тони Кертис и Џек Лемон у америчком филму „Неки то воле вруће“

МУШКАРЦИ У ЖЕНСКИМ УЛОГАМА

„Играти жену“ — то је од памтивека жеља многих великих глумаца. Тиме би они хтели да ставе круну на своју уметност преображавања а и дијадему на своју перику. Једна од главних таквих улога за њих јесте и остаје „Карлова тетка“ Брандона Томаса.

Немачки глумац Паул Кемп остао је целе своје каријере на позорници веран овој улози а и на филму га је у њој камера овековечила. После рата Хајнц Риман је славио тријумф у овој улози. Рецепт за овакве филмове је готово увек исти: комичара обуку у женско одело и нареде му да говори високим танким гласом. Многи чувени глумци обесили су сако у орман своје гардеробе и обукли женске хаљине са ришевима и рајфер шлусом — да на тај начин засмејавају публику. Ове „даме“ обезбедиле су пуне касе биоскопима.

Излет глумаца у сфере својих колегиница не догађа се само у Немачкој него и у другим земљама. Добри примери за то су „Неки то воле вруће“ са Тони Кертисом и Џек Лемоном и „Миш који је урлао“ са енглеским комичарем Петером Селерсом.

Опет ископине

Драгоцености из византијске епохе нашла су два становника Штокхолма приликом радова на свом летњиковцу северно од града, код језера Маелар. Ископине су у ствари 37 комада златних новчића и једна златна наруквица из 5. века наше ере.

У Немачкој је зидар Валтер Опиц полажући телефонске каблове у Фолксмарзену, изнео на светлост дана више од хиљаду комада сребрног новца искованог у Бремену, Хилдерсхајму и Штралсунду од 1639. до 1758. године.

СВЕ ЈЕ МОГАО

Трагична судбина тесача камена Алћа Досене који је постао »скулптор столећа«

Он се звао Алћо Досена. Како је обични и незнани тесач камена Алћо Досена постао „скулптор столећа?" — засебна је легенда.

Године 1916. војник италијанске војске Алћо Досена логоровао је са својим пуком у Поћо Миртело, када му је стигло одобрење да оде кући, у Рим, на кратко одсуство Његова безначајна војничка плата није му допуштала да купи својима ма и најскромнији дар. Стога је све наде полагао у своју малену скулптуру Богородице, коју је полазећи на фронт баш био довршио, радећи у својим слободним часовима. Од добивеног новца купиће дарове!

Зато је право са станице отишао у свој мали атеље крај Тибра, узео статуицу, завио је у новине и упутио су у крчмо код „Фраскатинија". Пошто је попио чашу кијантија, Алћо је платио и закорачио да пође, када га је власник крчме, запитао што то носи у пакетићу. Војник му је показао своју минијатурну Мадону.

Али, крчмара није занимала Мадона. Па ипак он је мада лаик, оценио Мадонин кип као изванредно вешто израђену скулптуру, назревши одмах и помало уносан посао. Понудио је скулптору да позову у крчму суседа, ђујунџију Фазолија, рекавши му да ако посао успе „не заборави на малу провизију која му као посреднику припада".

Фазоли је сместа уочио вредност скулптуре. Помислио је да је војник, ко зна где током померања фронта, нашао кип и једноставно га присвојио. Он се затим одмах упустио у мало ценкање са војником и најзад је овај пристао да статуицу прода за сто лира.

Та мала епизодица, која му је омогућила да купи дарове члановима своје породице, улила је нове наде младом скулптору...

Рат је прохујао. Алћо Досена, демобилисан, опет се нашао у свом скромном и тескобном атељеу на периферији Рима. Не размишљајући много, он се бацио одлучно на посао. Почео је да прави разне скулптуре, угледајући се на мајсторе још пре наше ере у првим њеним годинама.

Те малене средњовековне скулптуре полазиле су му чудесно за руком. Једну од првих средњовековних статуица Фазоли је препродао за три хиљаде лира, од којих 2.000 у злату...

Познати антиквари и римски старинари почели су да умножавају наруџбине. Посао се разгранао. Досена је једва стизао да удовољи њиховим тражењима.

Изненадно га је задесила смрт жене. Потрошивши сав новац дотле зарађен око њеног лечења и погреба, Досена се обрати једном од најпознатијих антиквара Рима. Хтео је да узме једну позајмицу. Тада је са запрепашћењем сазнао да је овај његову скулптурицу Девица и дете продао за педесет хиљада златних лира, док је њему дао неку багателну свотицу. Уз то стари антикварски шпекулант га је одбио да му да позајмицу.

Разочаран и очајан Досена се обратио тада једном римском адвокату, спреман да обелодани истину...

Афера је букнула. Показало се да су два три римска старинара само Американцима продали за близу милион долара Досениних скулптура, док је он добио готово просјачки удео...

Изјаве Алћа Досене су крајем 1928. године учиниле крај овим шпекулантима, а он се у својој разочараности једном за увек одрекао својих скулптура, односно својих златних руку... Вратио се свом каменорезачком позиву док су иза њега по многим италијанским музејима остале његове скулптуре као „аутентична дела мајстора средњег века". Негде у другом светском рату Алћо Досена „скулптор који је све могао" — како су говорили за њега — умро је као пуки каменорезачки радник...

ДЕТИЊСТВО ЈОВАНА ЦВИЈИЋА

Тај Цвијо Спасојевић или Цвијо Врело доселио се у Јадар из Херцеговине и постао родоначелник потоњих Цвијића. За време првог устанка био је хајдучки харамбаша, а после се настанио у Лозници и бавио трговином. Кажу да је био оштре нарави и да је мало говорио. Висок, огрнут ћурком, кад је пролазио од своје куће чаршијом до свог дућана, стрељао је „хајдучки" очима и све му се онда склањало с пута. Турци су га називали ефендија и стрепели од њега. О Цвији харамбаши постоје записи који казују да је за време првог устанка прешао преко Дрине у Босну у село Скочић, као голи син, голаћ из знамените чете Зеке Буљубаше, поробио село и довео неколико девојака. Турци су причали о његовом јунаштву, а он опет о турском. „И нико му од Турака није пакостио".

Јован Цвијић је много слушао од старијих људи о свом прадеди Цвији и доста прича о њему забележио, јер је био изузетан човек у лозничком крају: по њему су се назвали и читави предели и плодне земље које су некада биле његово власништво. Лозничани су дуго памтили Цвијићеве баре и кестенову шуму

Његов син Живко завршио је школе, изгледа, у Темишвару, а потом се вратио у свој родни крај и постао један од најугледнијих домаћина у округу. За време Катанске буне био је председник општине у Лозници као присталица Обреновића. А после као и остали буде, негде у Мачви, „пуштен кроз шибу, и обамре". Умро је још млад. Иза њега су остала три малолетна сина, од којих је, Тодор, најстарији, био отац великог српског научника Јована Цвијића.

»Бистри сељаци, самоуци, који су сами научили читати и писати били су најсигурнији путовође« Цвијићу при његовим истраживањима

Своју аутобиографију, богату подацима о животу у старом Јадру, Јован Цвијић започиње: „Рођен сам у Лозници, у Јадру, крајем септембра, на Михољдан 1865. године (11. октобра по н. к)."

По оцу је Јован Цвијић био пореклом из трговачке а по мајци из сеоске породице. „Али се по најмилијим успоменама јаче везујем за мајчину породицу, и то нарочито за ујака Перу Аврамовића из села Корените."

Мајку је читавог свог живота дубоко поштовао и веома волео. Кад је умрла од туберкулозе, годину дана пре него што је он положио докторат, тешко је осетио тај губитак. Била је то сељанка, омања раста и нежног здравља. Свог Јову је неизмерно волела, можда и више од остале деце баш због тога што је он до седме године „био кржљаво дете, које је често боловало и над којим се морало стално бдети".

Ово сасвим личи на случај Вукове мајке, рођене у овом истом крају, која је свог малог болешљивог дечака отхранила уз велику љубав и неизмерну жељу да буде испред свих других.

Основну школу и два разреда гимназије Јован Цвијић је завршио у Лозници. Увек је био међу првим ђацима. Од најмлађих дана мајка му је иако неписмена, била мудри, и прекаљени саветник.

„Мајку сам запамтио слабуњаву, у се повучену, често занету мислима. Ретки су били тренуци правог расположења, а онда су се чуле њене сјајне и паметне речи. Понекад је говорила само у изрекама. Иако неука, имала је своју мудрост и начин понашања у животу... Од ње сам још у првом детињству сазнао који су добри и паметни људи у Лозници, а које треба избегавати... Радосни су ми дани детињства које сам уз њу провео".

Политичке и династичке борбе раздирале су у то време малу српску државу, а у паланкама су се оне претварале у сталне сукобе, физичке нападе, доставе и све могућне подлости од којих је мало ко био поштеђен. Отац Јована Цвијића је учествовао у тим борбама и у њима страдао, допадао затвора и пропадао са својим трговачким пословима.

Своју одвратност „према крвничкој политичкој борби" мајка је преносила и на децу. Изнад свега је ценила науку и „учевност", како се онда у Лозници говорило, и решила да за школовање свог сина жртвује и остатак имања.

„Без те њене жеље и јаке воље мучно бих отишао даље од Лознице где је постојала само дворазредна гимназија". На примедбе оца и осталих сродника да је више школовање детета немогућно, она је одговарала: „Треба почети, а даље ће бог помоћи".

Не само скромна школа у родном крају која му је дала тек најосновније знање, већ и околина коју је уз помоћ своје мајке умео да бира, подстицала га је на даље учење.

Већ у својим врло раним годинама уживљавао се у природне лепоте свог краја, настојећи да и легенде објасни природним појавама, и да истином смири своје примитивне земљаке. Од своје тетке Петре дознао је за Вукове народне песме и приче, које је она знала наизуст. Неизмерно се радовао народним саборима и одлазио с мајком и рођацима, пажљиво слушајући шта се тамо говори. И касније, кад је већ завршио Велику школу, и положио докторат, постао чак и њен наставник, он је и тада долазио у свој завичај користећи древне легенде које је слушао у детињству као путоказ за своја научна открића.

Његови пријатељи из детињства, „бистри сељаци, самоуци, који су сами научили читати и писати", постали су му најдраже и најсигурније путовође при његовим доцнијим истраживањима.

„Осим учењем у школи бавио сам се још читањем песама и прича из Вукових збирки. Читао сам их и сам и својима, и из тога времена сам много запамтио... Мој отац је имао и прво издање Вуковог Речника и Вукову збирку загонетака..."

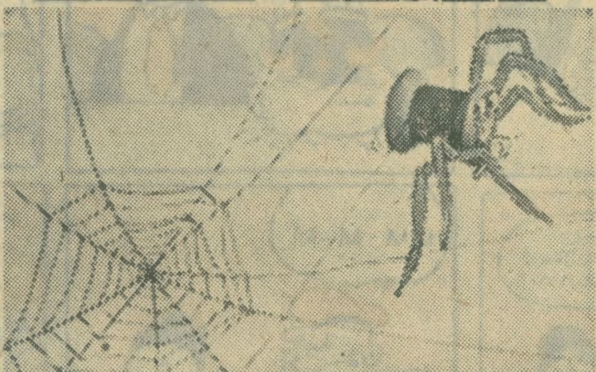
То је била прва лектира Јована Цвијића, а прво уживање у лепотама и загонеткама природе, које ће касније откривати, осетио је баш у родној Лозници, за коју је касније рекао: „То је једно од наших места које има своју специфичну лепоту, свој печат, боју". Као ђачић Јован Цвијић се пењао често сасвим сам по косама и повијарцима Гучева, гледао одгоре своју Лозницу, увек дечачки радостан и пун жеља да открије све тајне овог дивног предела.

А после завршена два разреда гимназије у Лозници, он је пошао, захваљујући мајци, на даље гимназијско школовање у Шабац: „Отац и мајка су ме повели у Шабац једнога жарког јулског дана... Од туге што остављам кућу болела ме глава и била ми је мука целога пута".

МАЛО СМЕХА

ПА ЈА САМ ТИ РЕКАО ДА НЕ ДОЛАЗИШ ОВАМО СА СВОЈИМ МАГНЕТОМ

БЕЗ РЕЧИ

ТО ЈЕ БИЛА „МАРИНА" ПОГОДИТЕ ШТА ЈЕ САД НА РЕДУ

ТВОЈ УСИСИВАЧ ЗА ПРАШИНУ УОПШТЕ НЕ ФУНКЦИОНИШЕ НА ПЕШЧАНОЈ ПЛАЖИ

БЕЗ РЕЧИ

НА... ПИ... ПИ... ПИ

»ЛОВЦИ« БРОДОВА

Сцилиас из Сционе и његова ћерка Цијана, који су исекли сидрене конопце персијске флоте, били су претече савремених људи — жаба

Још поодавно пре много векова људи су настојали да доскоче и највећим бродовима, да их победе само уз помоћ своје снаге и вештине. Познато је, на пример, да је персијски цар Ксеркс, који је живео пре наше ере, имао велику флоту, састављену за оно доба од правих џиновских гиганата — моћних ратних бродова. Њихови противници, Грци, напротив, имали су тада веома слабу флоту, нарочито у поређењу са персијском флотом. Зато су Грци и почели размишљати о томе како и на који начин да доскоче јачој и надмоћнијој персијској флоти. И нађено је решење које је и данас у периоду огромних размаха ратне технике, савремено. Наиме: броду је требало да се супротстави човек.

На такву помисао Грке је навела и чињеница што су они били познати као људи који се вешто сналазе у води: као смели ловци корала, седефних шкољки и сунђера. И, одмах су затражили добровољце, којих се, како пише Херодот, јавило на стотине. Али од њих су одабрани само двоје: неки Сцилиас из Сционе и његова ћерка Цијана. Њих двоје је препливало испод воде око 2,5 км, да би се неопажено примакли персијским бродовима. Међутим они нису ступили у акцију одмах чим су дошли већ су причекали за то најповољнији тренутак. Почела је, наиме, да дува страшна олуја која је и усидрене бродове немилосрдно бацала по успенушаном мору. Тада су храбри рониоци, претече савремених „ловаца“ на бродове, пришли сасвим близу персијске флоте, испресецали сидрене конопе и брзо се вратили. На тај начин снага олује дошла је до потпуног изражаја: сви персијски бродови били су полупани о хридине морске обале. То се догодило код рта Артемизиона на коме су касније грчки војници подигли златни споменик, као сећање на двоје храбрих.

Па ипак тај успех и та вештина као да су били заборављени у каснијим вековима. Са порастом броја бродова и флоте — као да је растао и страх људи од те силе. О томе сведоче и успеси колонијалних земаља које су своје колонијалне империје освајале „крвљу и мачем“, понајвише уз помоћ ратних бродова. Владари феудалног Египта, рецимо, признали су британски протекторат тек после артиљеријског бомбардовања Александрије, које је, наравно, извршено са бродова. Исто тако, Занзибарски султан истакао је белу заставу — после првих пуцњева са једне крстарице.

Тај страх од бродова задржао се столећима у психи људи. Једноставно се живело у уверењу: на мору је јачи онај који има бродове.

Доба у коме живимо, међутим, донело је прекретницу и у том погледу. Поред авијације, подморница и различног подводног оружја — човек све више постаје један од најопаснијих непријатеља броду. То је дошло до изражаја још за време другог светског рата кад је „ловац“ против бродова, подморски човек са популарним називом „човек — жаба“, дошао до потпуног изражаја. О томе говоре и ови подаци. За време минулог светског рата „људи — жабе“ су потопили два бојна брода, неколико крстарица, велики број разарача, а још више теретних бродова и танкера. Они су, сем тога, уништили мноштво против-десантних препрека, постављених испред обала, а затим и многе мостове на рекама. Успут су ти људи докучивали и многе тајне, чије је сазнање имало касније и пресудног утицаја на ток појединих операција.

Та вештина је још више усавршена после рата. Тако је, на пример, енглеским рониоцима у прошлом рату било дозвољено да иду у дубине највише осам метара, јер се често дешавало да на већим дубинама долази до тровања, услед неусавршене ронилачке опреме. Данас је, међутим, та опрема тако усавршена да се рониоци могу спуштати у дубине до шездесет, деведесет, па и преко сто метара.

За различите дубине рониоци носе собом и посебне мешавине плинова. Помоћу специјалних машина може се поуздано израчунати какве смеше плинова одговарају појединим дубинама. Захваљујући томе, швајцарски научник, математичар Ханс Келер, направио је пре годину дана прави подвиг: он је, обучен само у лаки гумени комбинезон, снабдевен погодном смешом плинова, заронио у дубину од — 250 метара!

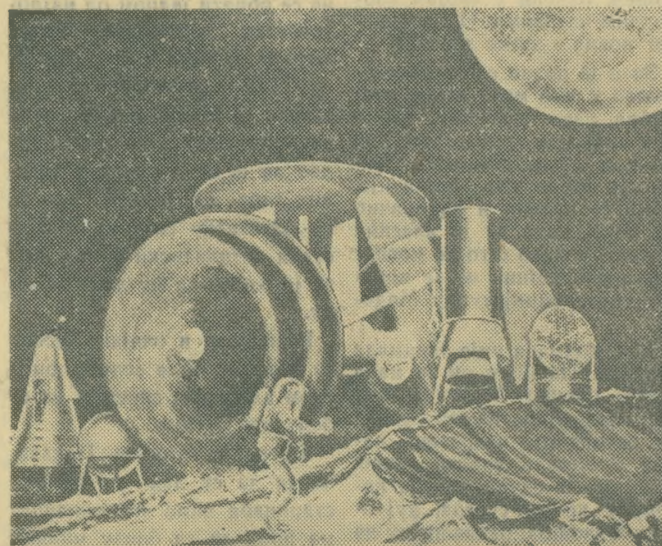
Подводни ратници — „ловци“ бродова — биће убудуће још већи и опаснији противници флота. Они се већ данас могу кретати на таквим дубинама на којима их и најсавременији уређај за откривање на бродовима — ПЕЛ — није у стању запазити, па чак ни онда кад му се приближују. Наиме, испод сваког брода постоји тзв. мртва купа коју никакви уређаји са брода нису у стању контролисати.

Ови ће људи, поред уобичајене опреме (гумено одело са перајима на ногама и 2—3 боце кисеоника на леђима) имати, тврди се, на располагању и тзв. подводне скутере у виду неке врсте „живих торпеда“, којим ће се без већег замарања моћи привући броду или противподморничкој мрежи у некој луци.

ТЕЛЕФОН ИЗНЕНАЂЕЊА

На јесењем сајму у Франкфурту, у Немачкој, приказан је и овај „телефон изненађења“. Кад се слушалица подигне, из апарата се чује тиха, пријатна музика као из старинских часовника. Ако се на апарату окрене одређени број, из једног бочног отвора искочи цигарета која се пали упаљачем уграђеним у саму слушалицу.

ЛОГОР НА МЕСЕЦУ

Подстакнута релативно блиским изгледима путовања на Месец, велика америчка филмска предузећа припремају своје екипе за летење на првом већем земљином вештачком сателиту. Да их догађаји не затекну неспремне, стручњаци су већ дали нацрте каква би имала да изгледа једна база за филмске раднике. Овај пројект израђен је за холивудско предузеће РКА. Кажу да би овако начињен логор могао да се пошаље на вештачки сателит па чак и на сам Месец пре но што тамо стигне први космонаут. Пошто нисмо стручњаци, остаје нам само да у овај цртеж, који личи на неки атомски трактор, поверујемо или — не поверујемо.

ПОПАЈ

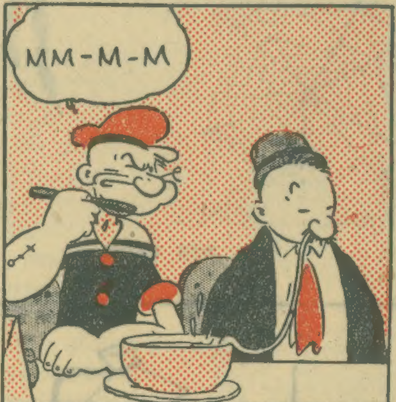

За исти посао Африканац је плаћен 10 пута мање од белца

КАТАНГА
ЗЕМЉА БОГАТСТВА И БЕДЕ

Централна Африка... Те речи стварају у нашим мислима слику тајанствене прашуме, кроз коју се са тешкоћом пробија одважни истраживач. Или, простране саване на којима пасу стада дивљих животиња... или, огромне реке пуне крокодила и нилских коња. У таквој Африци били смо још у детињству заједно са јунацима Сјенкијевића, о њој смо читали у књигама Левингстона, Стенлија и других истраживача.

Таква Африка остала је још у по неким малим областима. У току последњих десетак година лице „Црног континента" се много променило. Ретки су крајеви где још није ступила нога белца, али је зато све више великих индустријских центара. Неки крајеви Африке представљају праве индустријске области, какве познајемо у Европи или Северној Америци. Једна од таквих индустријских области је и Катанга, провинција републике Конго.

Породице рудара белгијске компаније „Рударска унија", у Катанги, чекају да им се подели следовање хране

Бакар — највеће богатство Катанге

Катанга лежи у срцу централне Африке, скоро на средокраћи између Атлантског и Индијског океана. Испод катаншке висоравни на којој извиру притоке Конга и Замбезија, крију се огромне резерве разноврсних руда, највише металних. Највише их је у јужном делу провинције, коју називају Горња Катанга. Тамо је и најразвијенија индустрија. Путнику, који дође у централне крајеве Конга железницом или аутомобилским путевима, изгледа после полутаме прашуме као да је стигао у Рурску област. С обе стране пута леже огромне наслаге ископаних руда, чује се бректање компресора и лупа при утовару у вагоне, ваздух је пун прашине. У даљини се виде димњаци топионица и електричних централа. Само врели зраци тропског сунца и тамна кожа радника напомињу путнику да се налази у срцу Африке, у крају који је пре 80 година на географским картама приказиван као „бела мрља", јер се о њему у Европи ништа није знало.

Највеће богатство Катанге је бакар. Његове руде леже у Горњој Катанги, у области која се граничи са Федерацијом Родезије и Њасаленда. И са друге стране границе развио се велики рударско-индустријски рејон. Бакарна руда лежи скоро свуда на површини земље, што знатно олакшава њено коришћење. На неким местима пут је просечен кроз лежиште бакарних руда, те зато кажу, да се у Горњој Катанги „бакар котрља по путу".

Становништво Катанге користило је бакарну руду од незапамћених времена. Оно је правило бакарно оружје, украсе и друге производе и продавало их другим централно-афричким племенима. Давид Левингстон, познати британски истраживач, био је први Европљанин који је сазнао за богатства Горње Катанге. У току своје последње експедиције у Африци, 1868. године, Левингстон је једном срео велики караван натоварен бакром, који је из Катанге ишао ка источном приморју Африке. После 15 година у Горњу Катангу стигли су португалски официр Капело и немачки географ Рајхард. Они су донели у Европу прве узорке бакарне руде из Катанге. Касније, између 1890. и 1900. године, када је Катанга постала део колонијалне империје белгијског краља Леополда II, извршена су систематска геолошка проучавања Горње Катанге. Резултати су превазишли сва очекивања и изазвали праву сензацију у круговима геолога и рудара.

Господар Катанге — „Inion miner di O-Katanga"

Ради експлоатације минералних богатстава Горње Катанге белгијски и енглески капиталисти основали су 1906. године акционарско друштво „Inion miner di O-Katanga" („Рударско друштво Горње Катанге"). Оно је добило дугорочну концесију од белгијске владе на целу територију у којој се налази руда бакра — површина која је нешто мања од Словеније. „Inion miner" је потпуно монополисао производњу бакра, кобалта, цинка, урана, олова, сребра, злата, платине и других рудних богатстава. После другог светског рата у белгијско-енглеско акционарско друштво продро је амерички капитал, нарочито заинтересован за стратегијске сировине.

У Горњој Катанги саграђене су огромне топионице бакра, цинка, калаја... Скоро половина извађене бакарне руде шаље се у главни град Катанге — Елизабетвил, где се налази и најстарија топионица, саграђена пре првог светског рата. Огромне пећи избацују из својих ужарених кедара стотине тона бакра свакога дана;

Остали део извађене бакарне руде одвози се у топионице Жадовила, — града удаљеног око 150 км северозападно од Елизабетвила, који је по производњи бакра на другом месту у Катанги. Тамо се производи само висококвалитетни електролитски бакар, који се извози у Белгију, САД, Француску и друге земље.

Троструки ред бодљикавих жица...

Уз бакар узгред производи кобалт, цинк, олово, никл, сребро, злато, платина, германијум, кадмијум. Највећи значај има производња кобалта. Тај скупоцени метал користи се за производњу висококвалитетног кобалтског челика, у разним легурама, керамици итд. Само Катанга производи око 70 посто кобалта капиталистичког света.

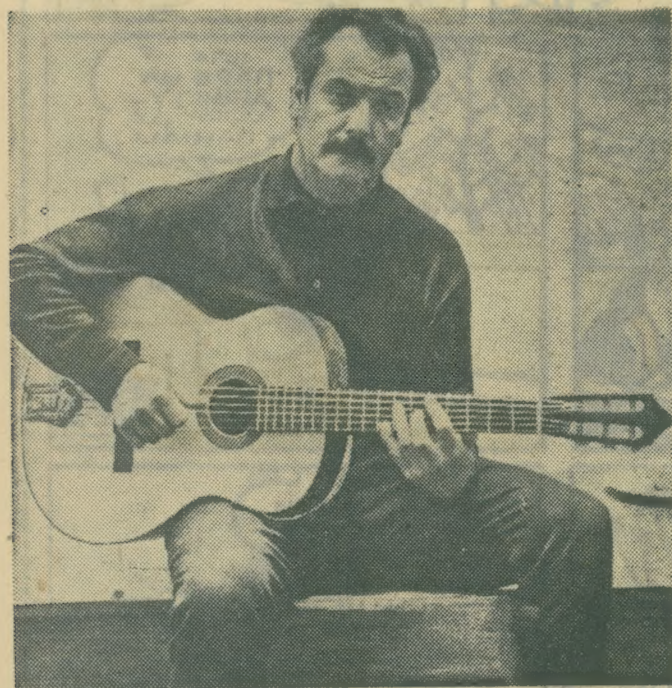
У богатим недрима Катанге лежи око четири петине резерви урана капиталистичког света. Уран се вади у руднику Шинколобве, у близини Жадовила. То је вероватно најбогатије лежиште урана на свету. Контролу над тим рудником имају амерички акционари „Inion minera".

Производња и извоз урана су под строгом контролом. Рудник је ограђен са три реда бодљикавих жица. Африканци запослени у том руднику подлежу трострукој контроли. Прва (јутарња) смена радника буши рупе у стенама, друга ставља у њих експлозив и изазива експлозије, а трећа (ноћна) износи на површину руду. Руда се извози само ноћу, како би се њена количина очувала у тајности. Тачну количину извесне руде зна мало лица, јер се један део буради пуни облуцима! Највећи део уранове руде извози се у САД.

На северу Катанге рударске компаније користе калај, тантал, волфрам, берилијум и бизмут. На крајњем југозападу Катанге, у близини анголске границе, вади се у већим количинама манганова руда, а недалеко од града Букаме мрки угаљ.

Коришћење катаншких природних богатстава доноси акционарима огромне приходе. Лежишта руда су на површини или у незнатној дубини, а имају велики садржај метала. Ту је и довољно јевтине хидроелектричне енергије и, што је најважније, незнатно плаћени радник — Африканац. У многим рудницима и у топионицама Катанге раде десетине хиљада Африканаца у невероватно тешким условима Њихов радни дан траје и по 14 часова, а плаћени су 5 до 10 пута мање од Европљана који обављају исти или сличан посао. Афрички радници су потпуно у власти својих белих газда: одлазак са посла без дозволе белог надзорника сматра се као дезертерство и кажњава се принудним радом. Штрајк се сматра као криминални преступ и угушују га жандармерија и војска. Па ипак, рудари Горње Катанге су успели да створе свој синдикат. Они предњаче у борби против убица најбољих синова Конга.

ОПЕТ ПЕВА...

Већ дуже времена плоче познатог француског певача Жоржа Брасена нигде се не могу наћи у Паризу. Међутим, он се данас опет појављује са својом гитаром у многим летовалиштима.

Кад су га упитали зашто се тако дуго није појављивао, он је одговорио:

— Старим, а уз то сам и болестан, али сам још увек ведар и расположен.

Пуних 12 година остао је повучен а сада почиње да два до три месеца компонује, два до три месеца пева, а остало слободно време посвећује свом личном животу.

СУНЧЕВИ КОРАЦИ

У летње јутро, нешто пре изласка сунца, на терасу утврђене куле испео се стари научник са својим помоћницима и ученицима. По тераси су поређали посуде, велике и мале, празне и с водом. У истом тренутку кад се над линијом хоризонта појавила ивица црвене лопте научник је отворио славину на великом резервоару и вода је у танком млазу потекла у празан мали суд. За то време помоћници су строго пазили да ниво воде у резервоару буде стално исти.

Сунчев круг потпуно је изронио иза хоризонта и у том часу научник је брзо заменио мали суд великим. И поново је танки водени млаз одмеравао путовање сунца по небеском своду.

Сунце се диже све више и више, вода се равномерно слива у велики суд а научникови помоћници читавог дана одржавају ниво воде у резервоару на истој висини. Кад је на западу сунце зашло за хоризонт, научник је затворио славину.

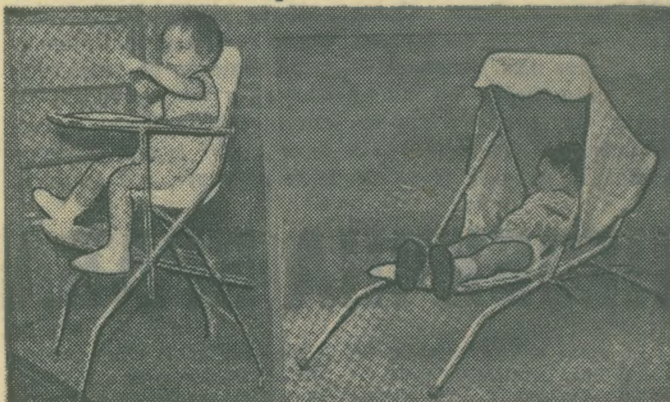
Затим је научник с помоћницима сравнио тежину воде у малом и великим судовима. Показало се да однос њихових тежина износи 1:360. Тако је утврђено да један „корак" сунца на небеском своду износи један стоосамдесети део (1/180) његовог дневног пута или један тристашездесети део (1/360) његовог пута у току дана и ноћи. Тада су поделили дан и ноћ на дванаест двоструких часова, час на 60 минута, минут на 60 секунди и начинили водене часовнике који су ушли у употребу у свим земљама Старог света.

Овај опит омогућио је да се изврши и друго мерење. Пошто је један сунчев „корак" износио 1/360 део његовог дневног и ноћног пута или 1/360 део круга, то су круг поделили на 360 делова. То је у ствари било рођење јединице коју данас називамо степеном.

Можда би на крају требало додати да је овај опит био изведен у старом Вавилону, пре готово 4000 година.

СТОЛИЦА И КРЕВЕТ

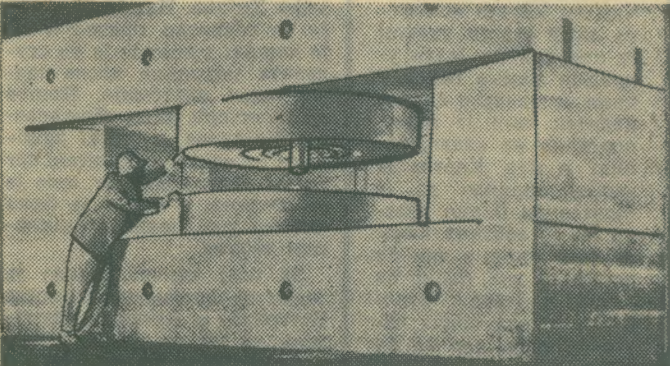
Пошто код деце после ручка долази време за спавање, један француски проналазач конструисао је ову столицу за храњење која зачас поста је кревет. Табла која служи као сточић и део за ноге столице чине наставак за ноге кревета, а наслон столице долази под главу детета. Заклон од сунца налази се у задњем делу столице.

ПОЈАС РЕГИСТРУЈЕ РЕАКЦИЈЕ У СВЕМИРУ

Специјални појас који се користи у експериментима приликом вештачког стварања услова који ће владати у васионском броду много је помогао научницима у једном предузећу у Америци. Док је човек истовремено подвргнут ниском притиску, високој температури и буци, минијатурни медицински инструменти у појасу региструју срчане електричне импулсе и тонове, мождане таласе и телесну топлоту.

ЏИНОВСКИ МАГНЕТ

Овај челични електромагнет који је тежак 275 тона направљен је у Питсбургу, у САД. Он ће бити део новог циклотрона који се конструише у калифорнијским истраживачким лабораторијама. Магнет ће контролисати убрзање неколико милиона билиона атомских честица у секунди и омогућиће извођење досад немогућих атомских експеримената.

УСМРТИ МЕ АКО САМ ЛАГАО

СЦЕНА СА СУЂЕЊА У КАМЕРУНСКОМ ПЛЕМЕНУ МОФУ — ЗАКЛЕТВА У КОЈУ НИКО НЕ СУМЊА

Схватања о томе шта је право, правда и неправда, веома су различита. Сцене суђења одвијају се код нас другачије него у многим другим земљама. Племе Мофу, например, које живи у северном Камеруну, не зна за суд и судије у нашем смислу речи, али и оно дели правду, брани невине и кажњава преступнике.

Суд је тог дана заседао под једном, сламом покривеном надстрешницом. Ситни спорови брзо су били решени и после њих доспео је на ред један човек по имену Букар. Он је тужио свог саплеменика Хаманјоду и захтевао да му овај врати магарца кога је тужени пре извесног времена купио. Магарца му је продао Букаров брат и Букар је пред судом тврдио да је магарац украден и продат без његовог пристанка и знања. Хаманјода је упорно понављао да он није знао да је магарац украден. Судије су после саслушања одлучиле да Хаманјода задржи магарца ако стварно ништа није знао о крађи.

Да би се утврдило да ли је говорио истину, Хаманјода је морао да се закуне. Петорица судија заједно са оптуженим напустили су „судницу". На голом, сунцем прженом сеоском „тргу" судије су начиниле полукруг, док се свуда унаоколо поређао народ који је желео да посматра сцену заклетве. Један поглавица у широкој, као маслац жућкастој одећи ставио је пред оптуженог један ковчежић који су сви гледали са страхопоштовањем. Из ковчежића је поглавица извадио неколико костију — људских костију — један „чаробан корен" и, најзад, једну лобању. Њу је спустио у прашину, а крај ње је поставио „чаробни корен" који је окружио костима. Оптужени Хаманјода, који је купио украденог магарца, стао је испред лобање, испружио изнад ње руку и заклео се гласно да би га сви могли чути: „Нисам крив, нисам знао да сам купио украденог магарца. Усмрти ме ако сам лагао, усмрти ме ако сам лагао, усмрти ме..."

Тада је оптужени клекнуо и дубоко се савио изнад лобање. Зној му се сливао низ нага црна леђа; изгледало је да му читаво тело дрхти. Поново је Хаманјода изрекао заклетву: „Усмрти ме ако сам лагао" — и приклонио се још ниже. Већина гледалаца, који су дотад чучали унаоколо, подигла се на ноге и у муклој тишини и узбуђењу које је захватило све присутне, оптужени се, с рукама укрштеним на леђима, савијао све дубље и дубље док челом није додирнуо лобању. Својим крупним, блештаво белим зубима дохватио је Хаманјода доњу вилицу лобање, лагано је читаву подигао на висину од једног метра и поново је опрезно спустио у песак.

Тако се Хаманјода заклео да је говорио истину и према пресуди могао је да задржи магарца. Тужиоцу Букару судије су саветовале да поднесе тужбу против свог брата који није имао права да прода магарца.

Овом језивом церемонијом, сматрају очевици изван Африке, готово увек се дође до истине. Јер, психолози су то одавно утврдили, човек који верује у чаробну моћ лобање може да умре од страха ако се пред њом лажно заклео. Због тога се ретко ко усуди да тада изговори лаж.

АНЕГДОТЕ

ЧАПЛИН И ПОРТИР

Кад је недавно Чарли Чаплин напуштао један хотел у Женеви у коме је са својом породицом провео свега једну ноћ, дао је главном портиру 20 франака напојнице.

Овај се учтиво захвалио али није могао да се уздржи а да не примети:

— Када сте последњи пут боравили овде, мистер Чаплин, дали сте ми 40 франака да бих испио чашицу и за ваше здравље.

— Тачно, драги мој! Али, сада ме здравље много боље служи него тада — одговори Чаплин.

НЕ ПИЈЕ КАФУ

Немачког виолинисту Аугуста Вилхелмија (1845. до 1908.), за време једног његовог гостовања у Лондону, позвала је на кафу једна богата жена. Чим је кафа била попијена ,домаћица је стала нервозно да се осврће. Најзад није издржала:

— Господине Вилхелми, где је ваша виолина?

Вилхелми јој се лако поклони и одговори:

— Моја виолина је молила да јој опростите што није дошла. Она не пије кафу.

НЕ МОЖЕ БОЉЕ ОД ПРИРОДЕ

Амерички сликар Џемс Уислер (1834—1903) радио је једном портре неког богатог скоројевића. Кад је слика била готова, богаташ ју је дуго посматрао без речи, а затим изјави:

— Морате признате да вам баш нисам пошао за руком.

— Да, да, — одговори уметник намештајући монокл — али и ви морате признати да ни мајци природи баш нисте пошли за руком.

ПРАВИ ЕНГЛЕСКИ ВОЈНИК

Објављивањем своје биографије фелдмаршал Монтгомери зарадио је читаво богатство. Кад је Черчил дознао за то изјавио је:

— Монтгомери се понаша као прави енглески војник. Он продаје свој живот што је могућно скупље.

НЕОБИЧНА КРАЂА

Једни краду костуре или њихове делове из љубави према покојнику и чувају их, а други тим деловима тргују. Слично дугом „путовању" Кромвелове лобање и лобања композитора Јозефа Хајдна после дугог лутања, тек пре неколико година, спојена је са осталим посмртним остацима великог музичара.

Хајдн је умро 1809. у 76. години живота. Једанаест година после његове смрти кнез Естерхази, чија је породица била композиторов штићеник више од три деценије, одлучи да Хајдново тело пренесе са бечког гробља где се дотле налазило, у Ајзенштат у коме је подигао маузолеј. Том приликом, кад је отворен ковчег, видело се да у њему нема композиторове лобање.

О свему је одмах обавештена полиција и њен управник се лично упустио у трагање. После извесног времена полицијски органи су установили да су стручњаци за кранологију (наука која се бави испитивањем главе и њеног односа према осталим деловима тела) неовлашћено одвојили овај део од композиторових посмртних остатака. Али идеја о необичној крађи није потекла од њих већ од секретара кнеза Естерхазија. Позван да врати оно што је узео, секретар је то извршио без поговора.

Педесет осам година касније, доктор Рокитански који је у оно време био чувени лекар, саопштио је члановима једног удружења музичара да има „праву" лобању Јозефа Хајдна. Наиме, она коју је секретар предао била је лажна: купио ју је од студената медицине после једног часа анатомије. Пошто су музичари били обожаваоци Хајднове музике, замолили су доктора Рокитанског да им уступи лобању, што је он учинио, и отада је била чувана под једним стакленим звоном.

За овај случај сазнао је један од потомака породице Естерхази и одмах је затражио да му се врати права лобања. Тако је марта 1954. у Бечу, Удружење пријатеља музике организовало свечаност на којој је одржана комеморација у славу Јозефа Хајдна и том приликом је његова лобања спојена са костуром.

ЈЕЗЕРО ПРЕКРИВЕНО ЗЛАТНИМ ПЕХАРИМА

У густим мексиканским шумама постоји, кажу, једно скривено језеро у коме се налази благо веће но што су Мексико и Перу до данас открили свету. Када је владар Монтезума II примио освајача Кортеза овај није могао да се надиви гостопримству домаћина и богатству у коме је Монтезума II живео. Чим су Кортез и његови људи стигли, сваком је понуђен по један украшен златни пехар у коме се налазио сладак напитак чији је мирис подсећао на какао, ванилу и мед. Кортез је касније причао да је Монтезума II пио дневно по 50 златних пехара овог пића, и чим би допио до дна, бацио би пехар у језеро. Вероватно је ова прича чиста легенда, али не би било чудновато кад би се нашли људи који би кренули кроз мексиканску прашуму да траже „златно" језеро.

РИБА — СВЕЋА

Дуж тихоокеанске обале Северне Америке живи риба еулахон којом Индијанци осветљавају своје домове. Рибу, која садржи ве-

лику количину масноће, најпре осуше на ваздуху, провлаче кроз њу фитиљ и, учврстивши је тако да стоји усправно, пале онај крај фитиља што јој вири из уста.

И КОРИСНИ СУ...

Микроби су одувек „нагризали" човека и уништавали му здравље. Али неке од њих човек је знао да искористи и за своје потребе, да их „упрегне" у своју службу. Тако, на пример, познато је, да се поједине врсте микроба искоришћавају за прављење пива, производњу вина, сирење, киселење млека, за прављење различитих алкохолних пића, итд. Речју, помоћу микроба човек припрема велики број јела и пића, без којих се наши свакодневни оброци, тако рећи, не могу ни замислити.

Мало је познато, међутим, да се микроби већ употребљавају и у служби металургије, да постоје бактерије које су у стању да из појединих руда извлаче — неки метал.

А такви микроби, заиста, постоје, али их човек, све до пре неколико година није знао искористити.

Међу оним земљама у свету, које су успеле да искористе микробе за потребе науке, налази се и Југославија. Наиме, још 1955. године у Београду је основан Институт за технологију минералних сировина, који се бави пројектовањем стројева помоћу којих се добивају уран и други метали који су неопходни за изградњу и несметано функционисање нуклеарних реактора. Стручњацима тог Института, на пример, пошло је за руком да обраде читав поступак за добијање урана из наших домаћих сировина — руда. Али оно што је највише изненадило не само наше већ и многе признате стручњаке у свету, било је то што су у Институту за технологију минералних сировина — успешно применили бактерије у хидрометалургији многих метала, па и урана.

На основу тих научних открића и већ стечених почетних искустава, у Институту су настављени радови око освајања поступака за издвајање из руда — помоћу микроба — и неких других метала, као што су, рецимо, бакар, манган и други.

Тај поступак, свакако, није лако схватити и објаснити. Али, говорено најпрактичнијим језиком, он се састоји у томе што се посебне врсте бактерија, које је Институт успео да одгаји и које се „чувају" у специјалним условима — у радиоактивној средини — доводе у везу са одређеном врстом руде из које се, рецимо, жели добити уран. А чим ти микроби „закораче" у неку руду, они је, попут некаквих нечујних јамских радника, „нападају" са свих страна, усисавајући у свој организам све количине урана. Ти микроби, због неких специфичних процеса који се дешавају у њиховом телу, осећају нарочиту потребу баш за ураном.

На тај начин, научно технолошка револуција крчи и даље себи пут, искоришћавајући за своје циљеве и тако ситне створове природе као што су — микроби. У конкретном случају: тим путем се знатно поједноставио и убрзао процес око добивања урана чија се вредност све више цени у свету.

ПРИРОДНА РЕТКОСТ

Међу чувеним природним реткостима света налази се и Јосемитски парк, у Калифорнији, који обухвата површину од 3100 квадратних километара. У њему је регистровано више водопада но у ма којој другој области на земљи. Један од њих, назван Највиши Јосемитски водопад (на слици), висок 436 метара, пада на камените тло и мало даље вода се поново стропоштава тако да укупни пад износи 739 метара. Снага воде је врло велика и земља подрхтава под ногама као при јаком земљотресу. Један други водопад висок је 491 метар.

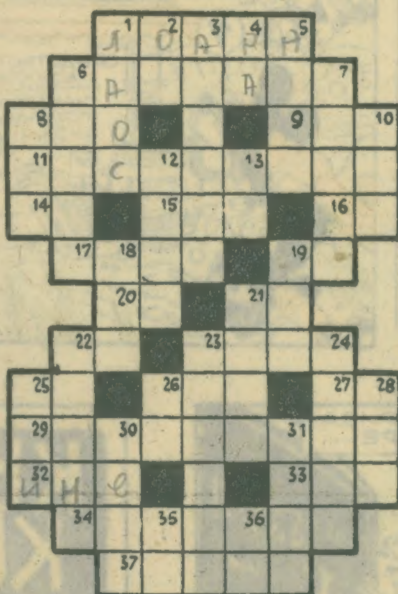
Јосемитски парк добио је име по једном индијанском племену које је током прошлог столећа изумрло. Простор је опкољен стеновитим планинама у који се могло стићи само на коњу. Кад је амерички континент избраздала железница, од најближе станице до првог водопада ишло се два до три дана по беспутном терену.

Лепоту ове дивне природе први је открио познати амерички природњак Џон Мјуир. Захваљујући његовим списима људи су се 1906. године више заинтересовали за природне реткости у овој области која је потом проглашена националним парком.

Данас у њему човек не сме да убере готово ни једну травку. У Јосемитском парку расту црвена калифорнијска јела, бела јела Колорада, жути бор, калифорнијски кипарис, и тако даље. Ту су и џиновске секвоје кроз чија стабла понегде пролази широк пут. Ботаничари су утврдили да су неке секвоје старе близу 3.000 године.

У Јосемитском парку, међутим, нису заштићени само џинови. Тамо има патуљастих дренова, лептирастих лала и разног ситнушног растиња. У њему се ништа не ломи, не кида, нити се опаљује пушка. Од „убојних" оружја дозвољена је само удица.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) река у Француској; 6) држава у Азији; 8) показна заменица; 9) река у Швајцарској; 11) једна од САД; 14) слово латинице; 15) наша река; 16) свеза; 17) град у СССР; 19) хемијски знак за галијум; 20) музичка нота; 21) два слова; 22) иницијали нашег савременог вајара; 23) напор; 25) предлог; 26) највећи део; 27) слово латинице; 29) композитор опере „Пикова дама"; 32) друге; 33) пустиња у Азији; 34) хемијски елемент; 37) савремени француски књижевник (Заробљеник).

Усправно: 1) држава у Индокини; 2) узвик; 3) град у Немачкој; 4) хемијски знак за радијум; 5) индијски новац; 6) личност из Дикенсовог романа; 7) наша река; 8) показна заменица; 10) узвик; 12) место у Војводини; 13) хемијски знак за натријум; 18) страно женско име; 19 врста афричке антилопе; 21) део зграде; 22) град у Турској; 23) врста експлозива; 24) висораван у Индији; 25) орган чула вида (множ.); 26) иницијали италијанског књижевника („Мирандолина"); 28) тишина; 30) град у Немачкој; 31) место на Јадрану; 35) иницијали аутора драме „Мачка на усијаном лименом крову"; 36) лична заменица.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) спуст; 6) Стендал; 8) али; 9) так; 11) колекција; 14) аг; 15) зар; 16) ко; 17) азот; 19) ја; 20) еп; 21) го; 22) А(вгуст) Ц(есарец); 23) мода; 25) Ив; 26) сан; 27) км; 29) Зеленгора; 32) Аре; 33) мој; 34) Страбон; 37) орнат.

Усправно: 1) стил; 2) пе; 3) уникат; 4) СД; 5) Тати; 6) слога; 7) лајка; 8) Ака; 10) као; 12) Езоп; 13) цр; 18) зец; 19) јод; 21) гонг; 22) аверс; 23) манган; 24) Акрон; 25) иза; 26) се; 28) мај; 30) лето; 31) омот; 35) РР.; 36) ба.

„ТРИК"

Кад се енглеским цариницима неке Шпањолке које желе да посете Гибралтар причине неприродно пуначке, они их не предају женском царинском особљу ради прегледа, већ их одводе у чекаоницу где влада тропска температура. Већина њих ту брзо „омршави". Овај „трик" важи само за жене које кријумчаре масло јер се оно тада истопи

Јесте ли већ чули да...

... на свету има више од једног милиона животињских врста.

... Аустралија је једини континент на коме нема веверица.

... шампањске флаше могу се само једном напунити шампањцем јер

не могу да издрже велики притисак приликом новог пуњења.

... прво бомбардовање из ваздуха извршено је 1849. године за време опсаде Венеције. Аустријанци су тада пустили балоне пуњене топлим ваздухом од којих је сваки носио бомбу са аутоматским обарачем.

... испитујући циркуске животиње зоолози су по интелегенцији

на прво место ставили шимпанза, на друго орангутана, а на треће слона.

... када је 1912. године на Аљасци прорадио вулкан Катмаја, падао је тако густ пепео да је град Кодејк два дана и три ноћи био у потпуној помрчини.

... мимоза, биљка позната по томе што је веома осетљива на ударе и потресе, губи ту своју особину у среди-

ни која садржи етар и друга наркотична средства. Биљка постаје неосетљива после непрекидног надраживања.

... мува-женка снесе прва јаја већ после прве недеље живота.

... Црвено море потпуно би пресушило за 2.000. година кад у њега кроз мореуз Бабел-Мандеб не би притицала вода из Индијског океана.

... зоолози су утврдили да међу кравама постоји „настарија". То

није увек ни најјача ни најстарија, већ она која је прва доведена у шталу.

... рајска птица, једна од најлепших представница крилатог царства, у ствари је блиски род обичном петлу.

... прве железничке шине биле су дрвене само су на горњем делу имале гвоздену облогу по којој су се кретали точкови.

.. бризгалицу којом лекари дају инјекције

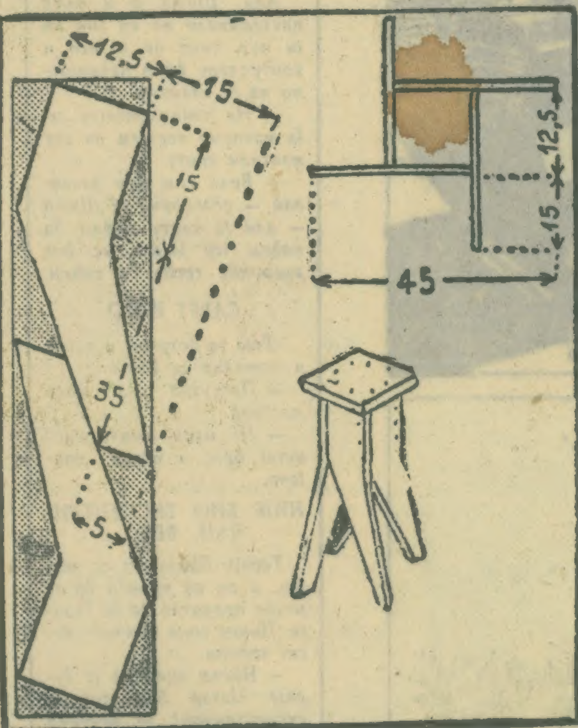

пронашао је француски лекар Шаул Габријел Права (1790 — 1853).

... човечје око може да примети промену светлости чак и кад се она смањи за један одсто.

... месо кита црвене је боје и по укусу слично говеђем.

НАПРАВИ САМ

Столичица

Направити столичицу, обичну али солидну, није тешко наравно под условом ако умете бар да држите тестеру или клешта.

Узмите две дашчице два до три сантиметра дебеле, дуге по 1,40 м и широке 175 см. На свакој од њих обележите по две ноге које треба да имају облик означен на нашем цртежу лево. Тако ћете начинити четири ноге које треба затим саставити шрафовима као што се види на цртежу горе десно. Горњи део ставите поврх овога као што приказује наш цртеж где се види готова столичица. Овај део треба да заштрафите на четири места али добро, да на столичицу може не само да се седне већ и стане. Наравно, још пре него што почнете да састављате делове треба добро да их изрендишете да вам се о њих не би закачињала одећа. Такође добро заврните и шрафове да не би извиривали и цепали одело. Због тога су најпогодији шрафови са округлом главицом који потпуно утону у дрво.

Како да завежете јак чвор

Да се чвор кад га завежете не би развезао замочите га у гумирани лак. Боја, лак или лепак дају исте резултате, само је потребно да га потопите и задржите мало у том раствору да би добро продро у свако влакно ужета.

Поправите кишни мантил

Подеротине и одлепљени шавови на кишним мантилима од пластичног материјала могу се поправити — заваривањем. Не бојте се! За то вам није потребан никакав апарат. Површину коју треба „закрпити" ставите али тако да једна ивица мало прелази преко друге. Испод и преко ње ставите по траку мало дебљег станиола или са свим танког алуминијума а затим дуж шава пређите ивицом вреле пегле. Станиол ће спречити да пластични материјал изгори а поред тога он ће равномерно распоредити топлоту неопходну за растапање пластичне масе. Шав који се добија слепљивањем ивица потпуно је раван и чист.

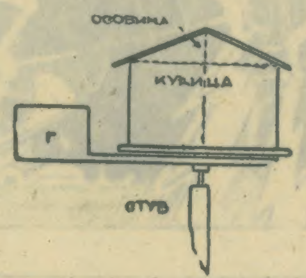
Кућица за птице

Пошто је јесен увелико почела, морамо се побринути и за наше најмање пријатеље — птице, које нису селице. Ако имате башту или балкон покушајте да их привучете — а то ћете најбоље учинити ако им начините кућицу за храну. У њу ставите зрневље, мрвице хлеба и увек по мало воде у каквом суду. Наравно морате водити рачуна да кућица буде у заклону од кише и ветра.

Дајемо вам отприлике димензије за њу: дужина 25 сантиметара, ширина 20 а толика је и висина. Начините под, четири стране и кров. Нарочито водите рачуна да кров буде под нагибом да не би задржавао влагу, а цела кућица нека буде обојена да би дуже трајала.

Међутим, постоји једна незгода: кад ветар дува ка улазу птичице ће се узнемиравати. Да бисте ово избегли начините са улазне стране једну врсту крмила. Помоћу њега ће се кућица обртати око своје осовине, која иначе стоји на постољу које подупире високи стуб. Крмило, гурано ветром, окренуће кућицу тако да улаз буде увек на супротној страни.

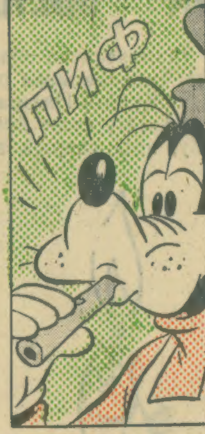
Од овога ћете имати три користи: најпре, начинићете кућицу својом руком, учинићете услугу вашим малим пријатељима, и имаћете у исто време и ветроказ јер ће крмило увек показивати у ком правцу ветар дува.

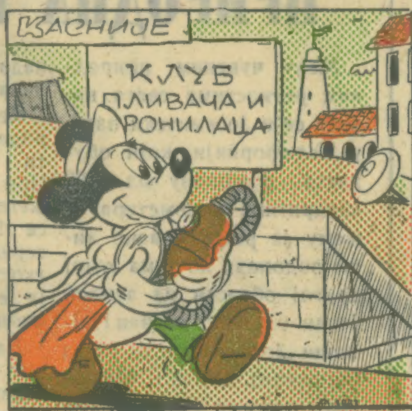

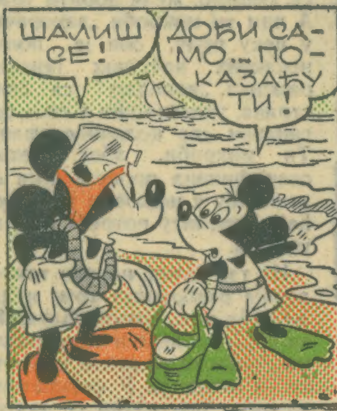

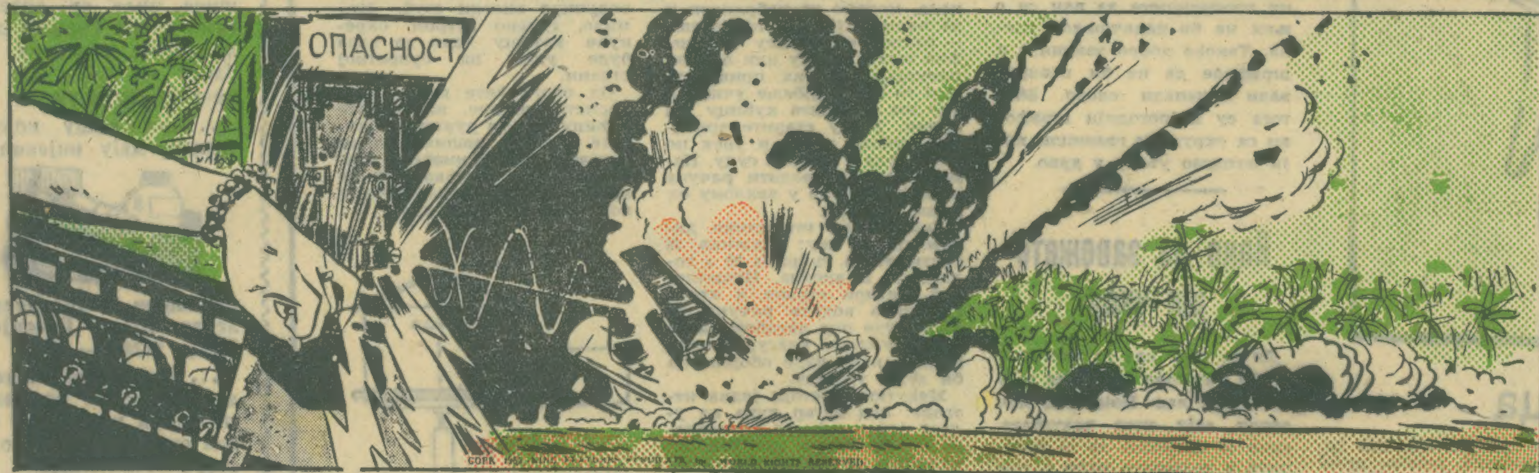

Ква-Ква!

уређује Паја Патак

ЗАБОРАВАН

У једном возу за предграђе Лондона кад је дошао контролор да прегледа карте затражио ју је и од Шиље. Он је почео да претура по џеповима али никако да је пронађе. Контролор учтиво рече:

— Не нервирајте се ја ћу проћи још једном.

Али Шиља је и даље претраживао по ко зна који пут, тако да је већ и контролору било непријатно па се извини:

— Не узнемиравајте се, ја потпуно верујем да сте платили карту.

— Врло сам вам захвалан — одговорио је Шиља — али ја карту морам да нађем јер иначе не бих знао где треба да сиђем.

САВЕТ И ПО

Раја је дотрчао у кујну и пожалио се Влаји:

— Прогутао сам мало мастила.

— Не мари ништа прогутај брзо и парче упијача.

НИЈЕ БИО ЕКСЦЕНТРИЧАН, ВЕЋ...

Терају Шиљу да се шиша, а он се правда да је негде прочитао да се Јулије Цезар није шишао десет година.

— Нисам знао да је Јулије Цезар био толико ексцентричан? — зачудио се Хорације.

— Није био ексцентричан, већ ћелав! — додао је мирно ујка Паја.

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. Жиро рачун бр. 101-20-1-82. Поштански фах 124. Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.